

How are Constitutional Court decisions enforced?

Maftuna ABDULLAYEVA¹

Tashkent State Law University

ARTICLE INFO

Article history:

Received August 2022

Received in revised form

10 September 2022

Accepted 25 October 2022

Available online

15 November 2022

Keywords:

Constitutional Court,
Constitutional Court
proceedings,
Constitutional Court
decisions,
legislation,
enforcement mechanism,
enforcement problems.

ABSTRACT

In modern conditions, the problems of effectiveness of execution of decisions of Constitutional Court of the Republic of Uzbekistan are particular important. It is due to the special place and role of Constitutional Court of the Republic of Uzbekistan in formation of legal system, its activities to monitor the compliance of legal acts with the Constitution of Uzbekistan. The quality of current legislation, as well as how consistently and fully the constitutional principles will be implemented, depend on the Constitutional Court of the Republic of Uzbekistan to a large extent.

The article deals with the issue of execution of decisions of the Constitutional Court of the Republic of Uzbekistan, and also substantiates the significance of this issue. An assessment of prospects for the work of Court today is given. The main problems of insufficient efficiency in execution of decisions of the Court are analyzed. It was found that national legislation has formed a complex mechanism to ensure the execution of decisions of Constitutional Court of the Republic of Uzbekistan.

Current legislation does not provide for the procedure for implementing decisions of the Constitutional Court of the Republic of Uzbekistan, but provides for obligation of state bodies and officials to bring into line with the Constitution and legal positions of the Constitutional Court normative legal acts recognized by the court as inconsistent with the Constitution. In this regard, there is a need to improve current legislation governing the implementation of decisions of the Constitutional Court.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss5-pp93-102>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ PhD, Tashkent State Law University. Tashkent, Uzbekistan. E-mail: Mary.Lennox.92@mail.ru.

Конституциявий суд қарорлари қандай ижро этилади?

Калит сўзлар:

Конституциявий суд,
конституциявий суд иш
юритуви,
конституциявий суд
қарорлари,
қонунчилик,
ижро этиш механизми,
ижро этиш муаммолари.

АННОТАЦИЯ

Замонавий шароитларда Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди қарорларини ижро этиш самарадорлиги муаммолари алоҳида аҳамиятга эга. Бу Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг ҳуқуқ тизимини шакллантиришдаги алоҳида ўрни ва роли, ҳуқуқий ҳужжатларнинг Ўзбекистон Конституциясига мувофиқлигини назорат қилиш фаолияти билан боғлиқдир. Амалдаги қонун ҳужжатларининг сифати, конституциявий принципларнинг қанчалик изчил ва тўлиқ амалга оширилиши кўп жиҳатдан Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судига боғлиқ.

Мақолада Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг қарорларини ижро этиш масаласи ёритилади, шунингдек, ушбу масаланинг аҳамияти асосланади. Суднинг бугунги кундаги фаолияти истиқболларига баҳо берилган. Суд қарорларини ижро этишда етарлича самарадорликка эришмасликнинг асосий муаммолари таҳлил қилинган. Миллий қонунчиликда Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди қарорлари ижросини таъминлашнинг комплекс механизми шаклланганлиги аниқланди.

Амалдаги қонун ҳужжатларида Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг қарорларини ижро этиш тартиби назарда тутилмаган, балки давлат органлари ва мансабдор шахсларнинг суд томонидан Конституцияга зид деб топилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни Конституцияга ва Конституциявий суднинг ҳуқуқий позицияларига мувофиқлаштириш мажбурияти назарда тутилган. Шу муносабат билан Конституциявий суд қарорлари ижросини тартибга солувчи амалдаги қонун ҳужжатларини такомиллаштириш зарурати пайдо бўлди.

Как исполняются решения Конституционного Суда?

Ключевые слова:

Конституционный суд,
Конституционное
судопроизводство,
решения
Конституционного суда,
законодательство,
правоприменительный
механизм,
проблемы
правоприменения.

АННОТАЦИЯ

В современных условиях проблемы эффективности исполнения решений Конституционного Суда Республики Узбекистан приобретают особую значимость. Это связано с особым местом и ролью Конституционного Суда Республики Узбекистан в формировании правовой системы, его деятельностью по осуществлению контроля за соответствием нормативно-правовых актов Конституции Республики Узбекистан. В немалой степени, от Конституционного Суда Республики Узбекистан зависит качество действующего законодательства, а также то, насколько последовательно и полно будут воплощаться в жизнь конституционные принципы.

В статье рассматривается проблематика исполнения решений Конституционного Суда Республики Узбекистан, также обосновывается значение данной проблематики. Приводится оценка перспективы работы Суда на сегодняшний день. Проанализированы основные проблемы недостаточной эффективности исполнения решений Суда. Обнаружено, что национальное законодательство сформировало сложный механизм по обеспечению исполнения решений Конституционного Суда Республики Узбекистан.

Действующее законодательство не предусматривает порядок реализации решений Конституционного Суда Республики Узбекистан, но предусматривает обязанность государственных органов и должностных лиц приводить в соответствие с Конституцией и правовыми позициями Конституционного Суда нормативно-правовые акты, признанные судом не соответствующими Конституции. В связи с этим, возникает необходимость совершенствования действующего законодательства, регулирующего вопросы исполнения решений Конституционного Суда.

КИРИШ

Демократик жамиятнинг энг муҳим белгиларидан бири ҳам жамият аъзоларининг қонун олдида тенглиги, Конституция ва қонун устуворлиги таъминланганлигидир. Фундаментал демократик тушунчалар ва ҳаётий кўникмалар қаторида “қонун устунлиги” принципи ҳам реал воқеликка айланмоқда. Қонун устунлиги – давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари чиқараётган ҳужжатлар, мансабдор шахсларнинг хатти-ҳаракатлари фақат Конституция ҳамда қонунларга мувофиқ бўлиши демакдир [1. Б. 7]. Конституцияни муҳофоза қилиш, қонун устуворлигини таъминлашда, Конституциявий суд фаолияти муҳим аҳамият касб этади.

Маълумки, ҳар бир ҳокимият тармоғига асосий ваколатлар билан биргаликда бошқа тармоқларга нисбатан назорат қилиш ваколати берилади. Баъзи хорижий давлатларда бундай назорат ваколати “назорат ҳокимияти” деб номланган алоҳида тармоқ томонидан амалга оширилади. Ўзбекистон Республикасида давлат ҳокимиятининг тизими ҳокимиятнинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятига бўлиниши принципига асосланган бўлса-да, амалдаги қонун ҳужжатларига мувофиқ, асосан қонун чиқарувчи ҳокимият – Олий Мажлис назорат ваколати билан таъминланган [2]. Мазкур фикрга қўшимча равишда, таъкидлаш жоизки, назорат ваколати Конституциявий судда ҳам мавжуд. Конституциявий суднинг Ўзбекистон Республикаси қонунлари ва Олий Мажлиси палаталари қарорлари устидан конституциявий назоратни амалга ошириши, яъни уларнинг Конституцияга мослигини аниқлаши давлат ҳокимияти тизимида мувозанатни таъминлаш, инсон ҳуқуқлари ва эркинликлари устуворлигини кафолатлашнинг муҳим воситаси бўлиб хизмат қилади [3. Б. 96]. Мамлакатда Конституция ва қонун устуворлиги принципининг қарор топиши, ҳуқуқий давлат асосларининг мустаҳкамланиши, конституциявий қонунийлик таъминланиши учун Конституция барқорорлиги, унинг нормаларига оғишмай

риоя қилиниши муҳим аҳамиятга эга. Бу эса кўп жиҳатдан Конституциявий суд томонидан конституциявий назорат фаолиятининг амалга оширилиши билан боғлиқ [4].

Маълумки, Конституциявий суд муҳокамаси Конституциявий суд қарорини ижро этиш босқичи билан тугайди. Гарчи қонун Конституциявий суднинг ўз қарорларини бажаришда иштирок этишини назарда тутмаган бўлса-да, Инсон ҳуқуқлари ва асосий эркинликларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги конвенциянинг 6-моддаси, 1-бандига мувофиқ, Инсон ҳуқуқлари бўйича Европа судининг талқин амалиётида қарорни ижро этиш суд муҳокамасининг ажралмас қисми сифатида қаралади [5]. Шу боис ҳам Конституциявий суд қарорларини ижро этиш муҳим аҳамиятга эга ҳисобланади.

ТАДҚИҚОТНИНГ УСУЛЛАРИ

Тадқиқот жараёнида қуйидаги саволга жавоб беришга ҳаракат қилинди: биринчи, Конституциявий суд қарорларини ижро этиш механизми қандай? иккинчи, Конституциявий суд қарорларини ижро этишда қандай муаммолар мавжуд?

Бугунги кунда энг муҳим масалалардан бири мазкур фаолият натижасининг ижросини таъминлашдир. Яъни Конституциявий суд томонидан қабул қилинган қарорларнинг ўз вақтида ҳамда самарали ижросини таъминлаш вазифаси мамлакатда қонун устуворлигини таъминлашда муҳим ҳисобланади. Кўпчилик тадқиқотчилар конституциявий судларда ўз қарорларини ижро эта оладиган механизм йўқлиги [6. Б. 170] ва бундай ҳуқуқий механизмларни яратиш жуда қийин деган фикрни илгари сурадилар. Айрим тадқиқотчилар қарорларнинг ижро этилиши конституциявий судларнинг нуфузига путур етказди, деб ҳисоблайди. Улар қарорларининг кучлилиги далилларнинг кучига асосланиши керак [7. Б. 39]. Бизнингча Конституциявий суд қарорлари ижро этилишининг аниқ механизми белгиланиши Конституциявий суднинг давлат ҳокимияти тизимидаги ролини, мавқеини сезиларли даражада оширади. “Суд қарорларининг ижроси – суд қарорларининг ўз вақтида ижро этилмаётгани бевосита, одил судловга унинг қабул қилган ҳужжатларига нисбатан аҳоли ўртасида ҳурматни тушириб, пировардида одил судловга, судлар мустақиллигига бўлган ишончни сусайтиради, судлар мустақиллигини мустаҳкамлашга зимдан зарба беради [8].”

Ўзбекистон Республикасида Конституциявий суд қарорларининг ижро этилиши мажбурийлиги келтирилган. Бироқ мазкур қарорларнинг давлат ҳокимияти органлари ҳужжатлари тизимидаги ўрни ноаниқлиги, уларни ижро этиш тартибини тартибга солишдаги айрим бўшлиқлар уларни ижро этишда бир қатор муаммоларни вужудга келтиради.

Миллий қонунчилигимизда Конституциявий суднинг ваколатлари хусусида аниқ нормалар келтирилган бўлса-да, Конституциявий суд қарорларининг ҳуқуқий мақоми, уни ижро этилиши масалалари тўлиқ ёритилмаган. Хусусан, “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги Қонунига мувофиқ, *“Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқ эмас деб топилган ҳужжатни қабул қилган давлат органи ўз ҳужжатини Конституциявий суднинг қарори асосида бир ойдан кечиктирмай Ўзбекистон Республикаси Конституциясига мувофиқлаштириши керак.*

Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқ эмас деб топилган норматив-ҳуқуқий ҳужжат асосида қарорлар қабул қилган давлат органлари уларни бир ой ичида қайтадан кўриб чиқиши керак” мазмунидаги қоидалар билан чекланган. Конституциявий суднинг айнан қандай мазмундаги қарорларининг ижро этилиши аниқ келтирилмаган, шунингдек мазкур қарорлар ижросини назорат қилиш ва ижро этилмаслик оқибатлари хусусида сўз юритилмаган. Шунингдек, *“Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқ эмас деб топилган норматив-ҳуқуқий ҳужжат асосида қарорлар қабул қилган давлат органлари уларни бир ой ичида қайтадан кўриб чиқиши керак” жумласи қайта кўриб чиқиш натижаси қандай бўлиши хусусида маъмуотларга аниқлик бермайди.*

Бу борада бир қатор давлатларнинг ҳуқуқий тажрибаларини таҳлил қилиш мақсадга мувофиқ. Жумладан, Арманистоннинг “Конституциявий суд тўғрисида”ги Қонунига мувофиқ, Конституциявий суд шарҳлаш жараёнида ўзи назорат қиладиган норматив ҳужжатни ёки ундаги қонидани Конституцияга мувофиқ деб топиш тўғрисида ҳам қарор қабул қилиши мумкин. Конституциявий суд томонидан қабул қилинадиган бундай ҳужжат қўлланилиши шарт [9]. (Конституциявий суднинг шарҳловчи қарорлари) Украина Конституциявий суди қабул қилинган қарорда уни амалга ошириш тартиби ва вақтини белгилаши, шунингдек, айрим давлат органларини қарорнинг бажарилиши устидан назоратни таъминлашга мажбур қилиши мумкин. Шунингдек, Конституциявий суд қарорини бажармаганлик учун маъмурий жавобгарлик назарда тутилган [10].

Қозоғистонда Украинадагига ўхшаш механизм қўлланилади. Конституциявий Кенгаш ўз қарорини амалга ошириш тартиби ва ҳажмини мустақил равишда белгилаши мумкин. Агар унинг қарорида давлат харажатларини ошириш ёки давлат даромадларини қисқартириш назарда тутилган бўлса, Конституциявий Кенгаш қарорнинг бажарилишини Ҳукумат билан келишилган ҳолда белгилайди.

Мазкур ҳудудларда конституциявий судларнинг қарорларини амалга ошириш тартиби конституциявий одил судловнинг самарадорлиги билан боғлиқ муаммо (кўпгина замонавий давлатлар каби) ҳисобланади – [11. Б. 162]. Қирғизистонда агар конституциявий палата норматив ҳужжатни ёки ундаги қонидани Конституцияга зид деб топса ёки конституциявий палатанинг қарори қонун манбалари тизимидаги бўшлиқни бартараф этиш зарурлигини назарда тутса, ҳукумат қонун доирасида конституциявий палатанинг қарори эълон қилинган кундан бошлаб, тўрт ой ўтгач, конституциявий қонун лойиҳасини ёки ушбу қарор мазмунидан келиб чиқадиган қонун лойиҳасини парламентга киритади.

Муҳим лойиҳалар парламент томонидан навбатдан ташқари тартибда кўриб чиқилади. Конституциявий палата томонидан Конституцияга номувофиқ деб топилган қолган норматив ҳужжатларга келсак, уларни қабул қилган орган уч ой муддатда уларни Конституцияга мувофиқлаштириши шарт. Норматив ҳужжатни Конституцияга мувофиқлаштиришга бепарволик қилган ёки бу мажбуриятни тўлиқ бажармаган орган юридик жавобгарликка тортилади.

Молдовада ҳукумат конституциявий суд қарори эълон қилинган кундан эътиборан уч ой муддатда Конституцияга зид деб топилган ёки юридик кучини йўқотган қонун юзасидан парламентга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги қонун лойиҳасини таклиф этади. Қонуннинг лойиҳаси парламент томонидан навбатдан ташқари тартибда кўриб чиқилади.

Агар Президент ёки ҳукуматнинг норматив ҳужжатлари Конституцияга зид деб топилган бўлса, конституциявий суд қарори эълон қилинган кундан бошлаб, икки ой ичида улар ўз ҳужжатларига ўзгартириш киритишлари ёки янги ҳужжат қабул қилиши шарт.

Латвиянинг ҳам бу борадаги тажрибаси ўзига хос. Агар конституциявий суд Латвия томонидан имзоланган ёки тузилган ҳар қандай халқаро шартномани Конституцияга зид деб топса, Вазирлар Маҳкамаси зудлик билан ушбу шартномага ўзгартиришлар киритиш, ушбу шартномани денонсация қилиш, унинг амал қилишини тўхтатиб туриш ёки унга қўшилишни бекор қилиш ҳақида чоралар кўриши шарт [12. Б. 30].

Баъзи мамлакатлар қонунчилигида тўғридан-тўғри давлат органларининг конституциявий суд қарорларини бажариш мажбурияти кўрсатилган. “Хорватиянинг Конституциявий суди тўғрисида[13]”ги 1999 йил 29 сентябрдаги Конституциявий Қонуннинг 31-моддаси ва 2000 йил 10 февралдаги “Албания Республикаси Конституциявий судини ташкил этиш ва унинг фаолияти тўғрисида[14]”ги Қонуннинг 81-моддасига мувофиқ қарорнинг ижроси тегишли давлатнинг марказий ижро этувчи ҳокимият органлари томонидан таъминланиши мумкин. Шунга ўхшаш ҳуқуқий қарорлар Россия Федерациясида ҳам қабул қилинган. Унга кўра, ҳукумат Конституциявий суд қарори эълон қилинганидан кейин уч ой ичида Давлат Думасига янги қонун лойиҳасини ёки Конституциявий суд томонидан Конституцияга зид деб эътироф этилган қонунга ўзгартиришлар, қўшимчалар киритишни назарда тутувчи қонун лойиҳасини киритади.

Давлат Думаси зудлик билан муҳим қонун лойиҳасини кўриб чиқади [15. Б. 14]. Шунингдек, Россия Федерацияси Конституциявий суди ўз қарорларининг бажарилишини мустақил равишда назорат қилади. Ушбу функция Россия Конституциявий суди қоидаларига мувофиқ, Россия Конституциявий суди Котибияти томонидан амалга оширилади, у қарорларнинг бажарилиши бўйича ярим йиллик ва йиллик ахборот ва таҳлилий ҳисоботларни тақдим этади. Шундай қилиб, 2017 йил 6 апрелдаги ҳисоботда Россия Федерацияси Конституциявий судининг 35 та қарори бажарилмаганлиги таъкидланган [16].

Бундан ташқари, Котибият Россия Конституциявий судининг федерал регламентга ўзгартиришлар киритишни талаб қилувчи ҳужжатларнинг махсус рўйхатини юритади. Россия Федерацияси Конституциявий судининг қарорларини ижро этиш билан боғлиқ муаммоларни ҳал қилиш бўйича муҳим ишларни Россия Федерал Мажлисининг конституциявий қонунчилик, ҳуқуқий ва суд-ҳуқуқ масалалари, фуқаролик жамиятини ривожлантириш қўмитаси олиб боради. Россия ҳукумати Конституциявий судининг қарорларига мувофиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқиш бўйича федерал ижроия органлари томонидан амалга оширилаётган ишлар, шунингдек, ҳукуматнинг юридик бўлими томонидан Конституциявий суднинг қарорларини амалга ошириш бўйича фаолиятига оид маълумотларни мунтазам равишда Конституциявий судга юборади [17. Б. 157]. Россия Федерациясининг Адлия вазирлиги ҳар чоракда Россия Конституциявий судининг ижро этилишини талаб қиладиган ҳужжатлари тўғрисидаги, шунингдек уларни амалга оширишнинг ҳозирги ҳолати тўғрисида маълумотларни Конституциявий суднинг котибиятига юборади [18]. Ушбу иш

Россия Федерацияси Президентининг 2011 йил 20 майдаги 657-сонли “Россия Федерациясида ҳуқуқни қўллаш устидан назорат тўғрисида”ги Фармониға мувофиқ амалға оширилади [19].

НАТИЖАЛАР ВА УЛАРНИНГ МУҲОКАМАСИ

Юқоридаги таҳлилдан кўриниб турибдики, давлат органларининг ўзаро ҳамкорлиги, Конституциявий суд қарорларини ижро этмаганлик учун конституциявий жавобгарликнинг белгиланганлиги, Конституциявий суд томонидан қарорларнинг ижро этилиши бўйича назорат механизмининг самарали йўлга қўйилганлиги Конституциявий суд қарорлари ижросини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади. Конституциявий суд қарорларини ижро этилишини мустақил ўзи назорат қилса, давлат раҳбари, парламент, ижро ҳокимияти, судлар ва бошқа давлат органлари Конституциявий суд қарорларини ўз вақтида ҳамда сифатли ижро этилишига кўмаклашади. Конституциявий суд эксперти К.Хамидова таъкидлаб ўтганидек, “у ёки бу иш юзасидан суд томонидан қарор қабул қилинар экан, бу ишнинг ярмидир, сабаби, қарор ижроси таъминлангачгина иш якуний натижасига етган ҳисобланади. Шу жиҳатдан, Конституциявий суд қарорларининг бажарилиши мажбурий эканлиги ва ижро этилмаганлиги юзасидан жавобгарлик белгиланиши ҳақидаги нормани мустаҳкамлаш лозим. Чунки қарор қабул қилиниб, у ижро этилмаса ва бу ижро қилинмаганлик ҳолати бўйича жавобгарлик белгиланмаса, ҳуқуқий таъсир чоралари ҳамда қарор ижроси учун масъулият очиқ қолади [20].”

Хорижий давлатлар тажрибаси таҳлили ҳамда шакланган конституциявий ҳуқуқ амалиётидан келиб чиқиб, миллий қонунчилигимизда

Биринчидан, қуйидаги қондани акс эттириш лозим: “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Конституциявий суд қарори эълон қилинганидан кейин уч ой ичида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисиға янги қонун лойиҳасини ёки Конституциявий суд томонидан Конституцияға номувофиқ деб эътироф этилган қонунға ўзгартиришлар, қўшимчалар киритишни назарда тутувчи қонун лойиҳасини киритади.

Қонун лойиҳаси Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси томонидан навбатдан ташқари кўриб чиқилади”, “Агар Президент ҳукумат ёки бошқа давлат органларининг норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари конституцияға зид деб топилган бўлса, Конституциявий суд қарори эълон қилинган кундан бошлаб бир ой ичида улар ўз ҳужжатларига ўзгартириш киритишлари ёки янги ҳужжат қабул қилиши ҳамда бу ҳақида Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суд девонига ахборот киритиши шарт”,

Иккинчидан, Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди қарорларнинг ижросини таъминлаш бўйича давлат органларининг фаолиятини ўрганиш ҳамда жисмоний ва юридик шахсларни мурожаатлари асосида қабул қилинган қарорларда белгиланган вазифалар бажарилганлигининг мониторингини олиб бориш мақсадида Конституциявий суд таркибида Конституциявий суд қарорлари ижросини таъминлаш устидан назорат бўлимини ташкил этиш таклиф этилади. Мазкур бўлимни ташкил этиш Конституциявий суд қарорларининг ўз вақтида ва самарали ижро этилишини таъминлайди. Шунингдек, Конституциявий суд қарорларини ижро этиш самарадорлигини ошириш мақсадида қарорларда тегишли ижрочиларни аниқ белгилаш таклиф этилади.

Учинчидан, назорат органлари тизимида Ўзбекистон Республикаси Прокуратураси алоҳида аҳамият касб этади. “Прокуратура тўғрисида”ги Қонунга мувофиқ Ўзбекистон Республикаси прокуратура органлари Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қонунларнинг аниқ ва бир хилда бажариш устидан назоратни амалга оширадилар. Прокуратура органлари томонидан кўпинча қонун ижодкорлиги ва ҳуқуқни қўллаш жараёнида йўл қўйилган ҳуқуқбузарликлар билан боғлиқ масалалар кўриб чиқилишини ҳисобга олиб, Бош прокуратура томонидан Конституция, бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни амалга ошириш амалиётини умумлаштирган ҳолда норматив ҳужжатларнинг бузилиши ҳолатлари, ҳуқуқий низола ва ҳуқуқий ноаниқликлар бўйича Конституциявий судга ҳар йили парламент ва Президентга мамлакатдаги конституциявий қонунийликнинг ҳолати тўғрисида берадиган ахборот учун маълумотлар юбориш мажбурияти юклатилиши лозим деб ҳисоблаймиз.

Прокуратура органлари зиммасига Конституциявий суд ҳулосалари ва қарорларининг аниқ ва бир хилда ижро этилиши устидан назоратни амалга ошириш вазифаси ҳам берилса мақсадга мувофиқ бўлар эди. Бу борада ҳуқуқшунос А.М. Сеницына: “Ишонамизки, прокуратура суд қарорларининг қонун ҳужжатларига риоя этилишини назорат қилиш доирасида, шунингдек уларни ижро этишда қонун ҳужжатларига риоя этилиши устидан назоратни амалга ошириш ҳуқуқига эга. Бош прокуратура томонидан Конституциявий суд ҳужжатларининг ижроси устидан назорат ишлари натижалари тўғрисидаги маълумотларнинг Конституциявий судга юборилиши ҳам Конституциявий суд ҳужжатларининг ўз вақтида бажарилишига ёрдам беради”, [21. Б. 30] деб қайд этади.

Тўртинчидан, Конституциявий суд қарорларини ижро этмаганлик учун жавобгарлик чораларини белгилаш. Айрим давлатларда жавобгарлик тури сифатида парламентни қўйи палатасини тарқатиб юбориш, мансабдор шахсларни лавозимидан озод қилиш назарда тутилган. Бироқ конституциявий ва ҳуқуқий жавобгарлик сифатида Россия Федерацияси субъектлари давлат ҳокимияти органлари ҳамда маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш органларининг ваколатларини муддатидан олдин тугатиш, (қонун чиқарувчи органини тарқатиб юбориш ёки Россия Федерацияси субъектларининг раҳбарларини лавозимидан озод қилиш) белгиланган бўлиб, афсуски, бундай жавобгарлик турлари амалда ҳеч қачон қўлланилмаганлиги сабабли самарасизлигини кўрсатди [22]. Шу боис бугунги кунда конституциявий судлов органлари аппаратининг кўплаб амалиётчилари суд қарорларини бажармаганлик учун маъмурий жавобгарликни белгилаш зарурлигини таъкидламоқда [23. Б. 36]. Шу боис Конституциявий суд қарорларини ижро этмаганлик ҳамда ўз вақтида самарали ижро этмаганлик учун маъмурий жавобгарлик белгилаш муҳим аҳамият касб этади.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, Конституциявий суд қарорларини самарали ижро этиш механизмини йўлга қўйиш, бу органнинг давлат ҳокимияти органлари тизимидаги мақомини юксалтиришга, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини тўлақонли ҳимоя қилишга кўмаклашади. Мазкур таҳлил асосида қуйидаги хулосаларга келинди: Конституциявий суд қарорларини ижро этиш тушунчасини назарий ва амалий жиҳатдан тадқиқ этиш, ижросини таъминлаш бўйича давлат органларини фаолиятини ўрганиш ҳамда жисмоний ва юридик шахсларни мурожаатлари

асосида қабул қилинган қарорларда белгиланган вазифаларни бажарилганлигини мониторингини олиб бориш мақсадида Конституциявий суд таркибида Конституциявий суд қарорлари ижросини таъминлаш устидан назорат бўлимини ташкил этиш, Конституциявий суд қарорларини ижро этишни таъминлаш мақсадида назорат тизимини йўлга қўйиш, мазкур қарорларни бажармаганлик учун жавобгарлик чораларини белгилаш лозим.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. М. Абдусаломов. Конституция устунлигини таъминлашда Конституциявий суднинг ўрни. Қонунчилик муаммолари ахборотномаси. 4-сон / 2021 йил. Б. 7.
2. А.Раҳимов. Қонунлар ижроси самараси парламент назорати механизмининг қай даражада ишлашига ҳам бевосита боғлиқ. https://parliament.gov.uz/upload/iblock/1fc/rahimov_20052010.pdf.
3. Р.Р. Хакимов. Давлат ҳокимияти тизимида парламент: назария ва амалиёт муаммолари: Монография. – Масъул муҳаррир: ю.ф.н. Ф.Э.Мухамедов. – Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Амалдаги қонун ҳужжатлари мониторинги институти нашриёти – Тошкент.: 2012. – Б. 96.
4. М. Абдусаломов. Инсон ҳуқуқларининг конституциявий кафолатлари кучайтирилмоқда <https://yuz.uz/news/inson-huquqlarining-konstitutsiyaviy-kafolatlari-kuchaytirilmoqda>.
5. Европейская конвенция по правам человека измененная и дополненная Протоколами № 11 и № 14, вступившими в силу 1 июня 2010 г. Конвенция о защите прав человека и основных свобод г. Рим, 4. XI. 1950 г. <https://www.coe.int/ru/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols>.
6. Конституционное совещание. Стенограммы. Материалы. Документы. М.: Юрид. лит., 1996. Т. 13. С. 387 (выступление проф. Р.Ф. Васильева). Сербан М. Решения румынского Конституционного Суда как источник права // Конституционное правосудие в посткоммунистических странах: Сборник докладов. М., 1999. – С. 170. Бростл А., Клучка Я., Мазак Я. Конституционный суд Словацкой Республики. (Организация, процесс, доктрина). Кошице, 2001. С. 101. Казаклиу А. Актуальные проблемы конституционной юрисдикции Республики Молдова // Конституционное право: Восточноевропейское обозрение. Москва; Нью-Йорк, 2001. – № 4 (37). – С. 14.
7. Трошев А. Принятие закона о механизме исполнения решений Конституционного Суда Российской Федерации II Конституционное правосудие: Восточноевропейское обозрение. Москва; Нью-Йорк, 2002. – № 2 (39). – С. 39, 45. Судебная власть I под ред. И.Л. Петрухина. М., 2003. С. 346 (автор главы – Т.Г. Морщакова).
8. Н.Муродов. Мустақил ва одил судлов қаршисидаги етти масала. // <https://m.kun.uz/news/2022/01/19/mustaqil-va-odil-sudlov-qarshisidagi-yetti-masala>.
9. https://www.legislationline.org/download/id/8545/file/Armenia_law_constitutional%20court_2018_am2019_ru.pd.
10. Закон Украины от 13 июля 2017 года №2136-VIII О Конституционном Суде Украины. http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=99113.

11. Начаева Ж.В. Эффективность исполнения решений Конституционного Суда Российской Федерации: проблемы теории и практики: дис. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2007. – С. 162. K. Turdiev. The Interaction of the parliament and government in the legislative process.
12. https://www.legislationline.org/download/id/8791/file/Latvia_law_constitutional_court_1996_am2013_ru.pdf.
13. Narodne novine. 1999. № 99/99; 2002. № 29/2002.
14. <http://www.gjk.gov.al/eng/ligji.html>
15. Zaleśny J. Priorytetowe postępowanie ustawodawcze na tle tzw. zwykłego postępowania ustawodawczego. Kilka uwag na tle doświadczeń rosyjskich // Instytucjonalne gwarancje zasady pluralizmu politycznego w Polsce na tle standardów europejskich / M. Paździor, B. Szmulik (eds.). Lublin, 2014.
16. Информационно-аналитический отчет об исполнении решений Конституционного Суда Российской Федерации. <http://www.ksrf.ru/ru/info/maintenance/informationks/pages/default.aspx>. принятых в ходе осуществления конституционного судопроизводства в 2016 г. по состоянию на 06 апреля 2017 г. [Электр. ресурс]. URL: <http://www.ksrf.ru/ru/Info/Maintenance/Informationks/Pages/ReportKS2016.aspx> 157.
17. М.А. Александрова. Решения Конституционного суда Российской Федерации как источник российского права. москва – 2017. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М. 2017. – С. 157.
18. Информационно-аналитический отчет об исполнении решений КС РФ в 2020 год. <http://www.ksrf.ru/ru/info/maintenance/informationks/pages/default.aspx>.
19. Указ Президента РФ от 20.05.2011 N 657 (ред. от 25.07.2014) «О мониторинге правоприменения в Российской Федерации» (вместе с «Положением о мониторинге правоприменения в Российской Федерации»).
20. К. Ҳамидова. Конституциявий одил судловни таъминлаш ва такомиллаштириш йўлида... https://uza.uz/uz/posts/konstituciya-viy-odil-sudlovni-taminlash-va-takomillashtirish-yolida_384626.
21. А.М. Синицына Теоретико-прикладные проблемы оптимизации судебного конституционного контроля в Республике Беларусь Минск, 2020 С.30.
22. Лазарев Л. Исполнение решений Конституционного Суда РФ // Российская юстиция. 2002. – № 9. – С. 19.
23. М.А. Мокосеева. Ответственность за неисполнение решений органов конституционной юстиции в Российской Федерации. Марийский юридический вестник № 4(15)/2015. – С. 36.